

Lilianna Jabłońska¹

Samodzielna Pracownia Organizacji i Ekonomiki Ogrodnictwa,
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Holenderski sektor kwiaciarski w pierwszej dekadzie XXI w.

Dutch floriculture in the first decade of XXI century

Synopsis. Celem pracy była analiza zmian w holenderskim kwiaciarstwie w latach 2000-2011, mogąca być pomocą w określaniu przyszłości polskiego kwiaciarstwa. Analizowano poziom i dynamikę zmian areалу gruntów użytkowanych w sektorze kwiaciarskim, w poszczególnych jego działach oraz powierzchni upraw podstawowych grup roślin, a także zmian w strukturze asortymentowej upraw. Badano również zmiany w ilości gospodarstw i ich strukturze obszarowej. Z badań wynika, że w latach 2000-2011 nastąpiły w holenderskim kwiaciarstwie istotne zmiany, będące reakcją na zmieniające się uwarunkowania makroekonomiczne. Przede wszystkim po raz pierwszy obniżała się, i to wyraźnie, powierzchnia upraw szklarniowych, głównie kwiatów ciętych. Rosła natomiast w dalszym ciągu powierzchnia szkółek. Równocześnie bardzo szybko zmniejszała się liczba gospodarstw kwiaciarskich, rósł zaś dynamicznie średni areal plantacji w 1 gospodarstwie.

Słowa kluczowe: kwiaciarstwo, areal upraw, struktura upraw, struktura obszarowa gospodarstw

Abstract. The aim of the study was to analyze the changes in the Dutch floriculture in the years 2000-2011, which help in defining the future of Polish floriculture. The changes in land use in Dutch floriculture sector, as well as in particular branches have been studied. The total acreage, number of farms, the average cultivation area and size structure of this area in each branch of the floriculture and land use structure have been analyzed, as well. The analyzes showed a significant changes as a response to changing macroeconomic circumstances. First of all, for the first time the decrease in the area under glass was visible, mainly with cut flower production. However, the acreage with nursery production continually was increasing. At the same time very deep drop in number of farms was observed, and the dynamic increase of an average size of plantation in 1 farm.

Key words: floriculture, production area, production structure, size structure of farms

Wstęp

Holandia już od XIX wieku należy do światowej czołówki producentów płodów ogrodniczych. Początkowo nastawiona na tradycyjne uprawy polowe, już w okresie międzywojennym rozwijała produkcję pod osłonami zajmując pod tym względem przodującą pozycję w świecie. Niezależnie jednak od miejsca produkcji była to głównie uprawa warzyw i owoców. Jeszcze w połowie lat 60. te dwa działy wytwarzały ponad 70% całej towarowej produkcji ogrodniczej [Krusze 1970a]. Działem o dużym znaczeniu, bo z 15% udziałem, była także reprodukcja cebul kwiatowych, głównie tulipanów, w uprawie których Holendrzy mieli światowy prymat od połowy XVII w. [Mynett 1994]. Pozycji tej utracili do dziś [Wróblewska 2007]. Ale już w tamtym okresie rozpoczął się szybki rozwój produkcji kwiatów ciętych i roślin doniczkowych, w 90% prowadzonej pod osłonami. W latach 1950-1965 ich udział w areale osłon wzrósł z 8,5 do 14,6% [Krusze 1970b],

¹ Prof. dr hab., e-mail: lilianna_jablonska@sggw.pl

a towarowej produkcji ogrodniczej z 10,9 do 16,0% [Krusze 1970a]. Do początku lat 90. zwiększył się odpowiednio do 53% i 44% [Jabłońska 1995]. Holendrzy należą do trójki największych, razem z Włochami i Hiszpanią, producentów tej grupy roślin ozdobnych w Europie [Jabłońska 2007, Wróblewska 2010]. Systematycznie wzrastała także produkcja szkółkarskich roślin ozdobnych, szczególnie po 1980 roku. O ile pierwszy 2-krotny wzrost powierzchni szkółek nastąpił w ciągu 35-lat [Marosz 2004], to kolejne podwojenie arealu i to na wyższym poziomie odbyło się w ciągu 20 lat [Jabłońska 2007]. Holandia, jak podają m.in. powyżsi autorzy, jest drugim w Europie producentem roślin szkółkarskich, po Niemczech. Ale biorąc pod uwagę całą powierzchnię użytkowaną w produkcji roślin ozdobnych Holandia plasuje się na pierwszym miejscu wśród krajów europejskich i jest największym światowym ich eksporterem. W 2012 r. wartość produkcji kwaciarskiej stanowiła aż 2/3 wartości całej produkcji ogrodniczej [Gołos 2013]. Tę wysoką pozycję zawdzięcza Holandia dużym umiejętnościom zawodowym i ogromnej pracowitości holenderskich ogrodników, zdolności i chęci współpracy na etapie dystrybucji, kreowaniu i wdrażaniu postępu biologicznego, technicznego, technologicznego i organizacyjnego, a w konsekwencji posiadaniu innowacyjnej produkcji i innowacyjnych mechanizmów rynkowych [Krusze 1970a,b, Jabłońska 1995, van Hemert 2005, Rikken 2011]. Stawiana jest jako wzór gospodarki umiejętnie dostosowującej się do zmieniających się warunków gospodarowania. Zjawiska zachodzące w holenderskiej gospodarce kwaciarskiej mogą być więc wskazówką dla polskich ogrodników w określaniu długo- i krótkookresowych strategii produkcji. Stąd też przeprowadzono badania zmian jakie zaszły w holenderskim kwaciarstwie w ostatniej dekadzie, cechującej się szybko rosnącą globalizacją, coraz szerszymi możliwościami przepływu towarów i kapitału, rosnącymi kosztami energii i siły roboczej oraz szybko rosnącą konkurencją roślin z krajów o niższych kosztach produkcji.

Metodyka

W pracy analizowano poziom, kierunek i dynamikę zmian powierzchni gruntów użytkowanych w całym sektorze kwaciarskim oraz w poszczególnych jego działach, tzn. powierzchni z reprodukcją cebul i bulw kwiatowych, upraw kwiatów w gruncie i pod osłonami oraz powierzchni szkółek, a także znaczenie tych działów w całkowitym areale upraw kwaciarskich. Zbadano również kierunek i dynamikę zmian liczby gospodarstw w powyższych działach oraz zmiany w strukturze obszarowej produkcji poprzez określenie rozkładu procentowego liczby gospodarstw w każdym dziale według wielkości uprawy oraz wyliczenie średniej powierzchni upraw w gospodarstwie. Zanalizowano także zmiany zachodzące wewnątrz 4 działów, odnoszące się do kierunku i dynamiki zmian arealu głównych upraw oraz do struktury asortymentowej produkcji. Po wstępnej analizie szeregów czasowych, zgodnie z literaturą przedmiotu [Wasilewska 2011], dynamikę zmian określono współczynnikiem kierunkowym (b) prostoliniowej linii tendencji, wyznaczonej dla wartości absolutnych oraz dla wartości względnych, wyrażonych w procentach średniej wartości każdej zmiennej z całego wielolecia przyjętej za 100%. O dobrym dopasowaniu modelu świadczy współczynnik determinacji R-kwadrat, przyjmujący dla większości zjawisk wartości między 0,73 i 0,98. Strukturę produkcji, zarówno w odniesieniu do całego sektora, jak i w każdym dziale produkcji, z wyłączeniem ze względu na braku szczegółowych danych upraw kwiatów w gruncie, określono wykorzystując wskaźniki procentowe. Badaniami objęto lata 2000-2011, a źródłem danych były holenderskie

roczniki statystyczne Land-en tuinbouwcijfers oraz prace magisterskie Szubert [2012] i Kubaczyk [2013], wykonane pod kierunkiem autora.

Wielkość i struktura użytkowania gruntów z produkcją kwaciarską

W Holandii w dalszym ciągu przybywa gruntów, na których prowadzona jest produkcja ogrodnicza. W latach 2000-2011 powierzchnia użytków ogrodniczych wzrastała średniorocznie w stosunku do średniej wielolecia o 0,96 %, a w wartościach absolutnych o 445,9 ha (tab.1). W ostatnim badanym roku była o ponad 11 % (o 4915 ha) większa niż w roku wyjściowym. Najsilniejszy wzrost odnotowano w przypadku sektora szkółkarskiego. Z roku na rok było o 493,7 ha szkółek więcej, co oznacza średnioroczny wzrost o 3,28 % w odniesieniu do średniej wieloletniej. Jest to odpowiedź na rosnący popyt na ozdobny materiał szkółkarski wynikający z coraz większego znaczenia roślin w codziennym życiu człowieka. Nie chodzi tu jedynie o zaspokajanie potrzeb estetycznych, które ujawniają się w miarę bogacenia się społeczeństw, ale także o dostrzeżenie korzystnego wpływu roślin na zdrowie psychiczne i fizyczne ludzi, tak bezpośredniego, jak i pośredniego poprzez polepszenie warunków środowiska naturalnego w zanieczyszczonych aglomeracjach miejskich [Nowak 2005, Stigsdotter 2005, Haydu, Hall, Hodges 2008, Hall, Hodges 2011]. Wzrasta także, choć znacznie wolniej, areal przeznaczony na reprodukcję cebul i bulw kwiatowych. W całym dziesięcioleciu był to w wartościach względnych średnioroczny wzrost o 0,29 %, zaś w wartościach absolutnych o 67,3ha. Należy przypomnieć, iż Holandia już od lat dostarcza około 88% światowej produkcji cebul tulipana i 77% produkcji cebul lili [Global flower...2012]. Ten dalszy wzrost wskazuje na umacnianie pozycji lidera. W niewielkim stopniu, bo jedynie o 2,8 ha rocznie (o 0,11% w stosunku do średniej wieloletniej), wzrasta powierzchnia upraw kwiatów w gruncie, co jest zrozumiałe biorąc pod uwagę sezonowość produkcji i możliwość dostarczania na rynek świeżych kwiatów jedynie przez bardzo krótki okres. Uprawy te są głównie uzupełnieniem programów produkcji w gospodarstwach ogrodniczych.

Zjawiskiem, które obserwowane jest w holenderskim kwaciarstwie w ostatnich 10 latach jest spadek arealu upraw roślin ozdobnych pod osłonami. Rozpoczął się on w 2001 roku i rok ten można uznać za przełomowy, po poprzednich dziesięcioleciach bardzo dynamicznego rozwoju. Ale ze względu na warunki klimatyczne Holandii, jest to produkcja energochłonna, prowadzona w kapitałochłonnych obiektach szklarniowych, co spowodowało, iż w warunkach rosnącej globalizacji przy jednoczesnym postępie w przedłużaniu trwałości kwiatów, ich przechowywaniu i transporcie, coraz silniejsza dla holenderskiego producenta stawała się konkurencja roślin importowanych z krajów o korzystniejszych warunkach klimatycznych, głównie afrykańskich. Czynnikiem zwiększającym konkurencyjność importu były także, i są w dalszym ciągu, znacznie niższe niż w Holandii koszty siły roboczej. Sytuacja ta spowodowała stopniowe wycofywanie się z produkcji szklarniowej. W latach 2000-2011 co roku ubywało 118 ha, co oznacza średnioroczny spadek o 2,18% w stosunku do średniej wieloletniej (tab.1). W 2011 roku powierzchnia upraw roślin ozdobnych pod osłonami była o 1/5 niższa niż w 2000 roku. W ciągu 10 lat ubyło aż 1222 ha szklarni z produkcją kwaciarską, czyli tyle, ile obecnie wynosi potencjał produkcyjny w Polsce [Jabłońska, Olewnicki 2011]. W dalszym ciągu

jednak Holendrzy posiadają około 4700 ha szklarni z produkcją kwiatów ciętych i roślin doniczkowych.

W wyniku spadkowej tendencji areалу upraw pod osłonami, jej udział w całkowitej powierzchni użytkowanej kwaciarsko zmniejszył się z 13,1% do 10,2%. Zmniejszył się także, pomimo absolutnego wzrostu, udział gruntów z reprodukcją cebul i bulw kwiatowych, ale w dalszym ciągu jest to najważniejszy dział z punktu widzenia wykorzystania gruntów. Na tę produkcję przeznaczona się w Holandii w ostatnich latach prawie 50% ziemi użytkowanej w sektorze roślin ozdobnych. Bardzo wyraźnie wzrosło natomiast znaczenie szkółkarstwa ozdobnego. Udział szkółek w areale upraw kwaciarskich zwiększył się z 28,6% do 34,6%.

Tabela 1. Wielkość, struktura i dynamika zmian powierzchni upraw kwaciarskich w Holandii

Table 1. The level, structure and dynamics of the area under floriculture in Holland

Wyszczególnienie	Powierzchnia uprawy (ha)			Współczynnik linii tendencji b		Struktura upraw (%)		
	2000-2003	2004-2007	2008-2011	ha	%	2000-2003	2004-2007	2008-2011
Ogółem	44844	46691	48274	445,9	0,96	100,0	100,0	100,0
Cebule, bulwy	23480	23419	23841	67,3	0,29	52,6	50,7	49,8
Kwiaty - grunt	2555	2554	2561	2,8	0,11	5,7	5,5	5,4
Szkółki ¹	12967	15214	16989	493,7	3,28	28,6	31,9	34,6
Kwiaty - osłony	5841	5504	4883	-118,0	-2,18	13,1	11,9	10,2

^{1/} łącznie w gruncie i pojemnikach

Źródło: opracowanie na podstawie Szubert [2012], Kubaczyk [2013], Land-en tuinbouwcijfers [2005, 2012]

Struktura obszarowa gospodarstw kwaciarskich

Niezależnie od kierunku i dynamiki zmian powierzchni upraw kwaciarskich, we wszystkich działach odnotowywany jest wyraźny spadek liczby gospodarstw. Relatywnie najwolniej, jedynie o 2,56% rocznie, ubywało gospodarstw z produkcją materiału szkółkarskiego. W 2011 roku było ich 3015, czyli o 1132 gospodarstwa mniej niż w 2000 roku. Średnio rocznie ubywało 90 gospodarstw. Podobnie o 90 gospodarstw rocznie zmniejszała się ilość tych z uprawami kwiatów w gruncie i reprodukcją cebul, choć relatywnie był to spadek o nieco szybszej dynamice, bo rzędu 4,5% rocznie (tab.2). Największy spadek dotyczy ilości gospodarstw z produkcją pod osłonami, gdyż co roku było ich aż o 320 mniej. W wielkościach absolutnych był to spadek o 6,69% średniorocznie w stosunku do średniej 10-letniej. W całym badanym okresie ilość gospodarstw uprawiających rośliny ozdobne pod osłonami zmniejszyła się o 3551, czyli o 54%. Nie oznacza to jednak, że te gospodarstwa w ogóle wycofują się z produkcji. W większości przypadków nowoczesne, kapitałochłonne szklarnie przeznaczane są pod uprawę warzyw [Kubaczyk 2013].

Spadkowi liczby gospodarstw we wszystkich czterech działach towarzyszył wzrost średniej powierzchni upraw w pojedynczym gospodarstwie. Najbardziej, bo o 63%, zwiększył się areal przeciętnej szkółki i wynosił w 2011 roku 4,94 ha. O 50% i 47% wzrosła średnia powierzchnia plantacji kwiatów w gruncie i plantacji cebul kwiatowych.

Przy czym przeciętna plantacja kwiatów w gruncie wynosi jedynie 1,87 ha, natomiast cebul kwiatowych, ze względu na prawie całkowite zmechanizowanie uprawy, aż 13,41 ha. O 44% wzrosła także przeciętna powierzchnia szklarni z produkcją kwiaciarską. Pod koniec badanego 10-letnia wynosiła 1,40 ha, podczas gdy na początku 0,97 ha.

Tabela 2. Liczba gospodarstw i średni areal poszczególnych grup upraw w gospodarstwie.

Table 2. Number of farms and the average cultivation area per 1 farm according branch of production

Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw			Współczynnik linii tendencji b		Średnia powierzchnia uprawy w gospodarstwie		
	2000-2003	2004-2007	2008-2011	sztuki	%	2000-2003	2004-2007	2008-2011
Cebule, bulwy	2569	2179	1778	-99	-4,49	9,14	10,75	13,41
Kwiaty - gruncie	2038	1690	1366	-90	-4,99	1,25	1,51	1,87
Szkółki ¹	3881	3442	3172	-90	-2,56	3,03	3,97	4,94
Kwiaty - osłony	6031	4862	3482	-320	-6,69	0,97	1,13	1,40

¹bez pojemnikowych

Źródło: opracowanie na podstawie Szubert [2012], Kubaczyk [2013] Land-en tuinbouwcijfers [2005, 2012]

Z produkcji rezygnują przede wszystkim gospodarstwa małe. W przypadku reprodukcji cebul aż o 65% zmniejszyła się liczba gospodarstw z uprawami do 1 ha i o 55% od 1 ha do 2 ha, podczas gdy tylko o 10% gospodarstw z arealem powyżej 10 ha (tab.3). Udział tych ostatnich w całkowitej liczbie plantacji cebul kwiatowych zwiększył się z 27,2% do 35,0%, zaś tych pierwszych zmalał z 19,22% do 13,8%. Obecnie prawie 70% gospodarstw reprodukuje cebule i bulwy kwiatowe na powierzchniach większych niż 3 ha. Jeśli chodzi o szkółki, to spadek dotyczył gospodarstw z powierzchnią do 5 ha i był tym większy im mniejsza była szkółka (tab.3). Szkółek z arealem do 0,5 ha ubyło 51%, 0,5-1ha 43%, a z arealem 3,5 ha tylko 14%. Wzrastała natomiast liczba gospodarstw szkółkarskich z uprawami o powierzchni 5-10 ha i powyżej 10 ha. W badanym wieloleciu był to wzrost o 11% i 74%. Łącznie udział dwóch grup szkółek największych wzrósł z 14,6% do 23,4%, a dwóch grup szkółek najmniejszych zmalał z 42,6% do 34,3%. Także wśród gospodarstw produkujących kwiaty w gruncie znacznie zmniejszył się udział plantacji najmniejszych, choć w dalszym ciągu aż w 50% z nich areal upraw nie przekracza 1 ha. Ale w ciągu 10 lat z 9,3% do 17,0% wzrósł udział gospodarstw największych o powierzchni powyżej 3ha. Najbardziej rozdrobniona, co jest zrozumiałe ze względu na specyfikę, jest produkcja pod osłonami. Aż 35,7% gospodarstw posiadało pod koniec badanego okresu szklarnie o powierzchni poniżej 0,5 ha, choć w stosunku do 2000 roku ich ilość zmniejszyła się o ponad 62% (tab.3). O taki sam procent zmniejszyła się także ilość gospodarstw w każdej z czterech grup obszarowych z powierzchnią osłon od 0,25 ha do 1,5 ha, powodując łączny spadek ich udziału z 50,5% do 45,5%. Wzrost udziału odnotowano natomiast w przypadku gospodarstw z powierzchnią szklarni powyżej 1,5 ha - z 19,55% do 31,19%, co wynika z faktu, iż w tej grupie liczba gospodarstw w badanym 10-ciu obniżyła się jedynie o 14%. Są to przede wszystkim gospodarstwa z produkcją roślin doniczkowych, gdyż właśnie te rośliny uprawiane są w większych obiektach szklarniowych. W szklarniach o areale poniżej 1 ha uprawiano głównie kwiaty cięte, a to one napotykały silną konkurencję tańszych kwiatów z importu [Jabłońska i in.2013].

Tabela 3. Struktura gospodarstw kwociarskich według grup obszarowych powierzchni uprawy (w %)

Table 3. Size structure of floriculture farms according size groups of cultivation area (in %)

Wyszczególnienie	Powierzchnia uprawy w gospodarstwie (ha)						
	0,01-0,5	0,5-1	1-2	2-3	3-5	5-10	> 10
	Cebule, bulwy (% gospodarstw)						
2000-2003	11,54	7,68	11,03	9,39	14,31	18,89	27,16
2004-2007	9,80	6,51	9,89	8,90	14,44	20,10	30,36
2008-2011	7,80	6,00	8,85	7,90	14,75	19,75	34,95
	Szkółki (% gospodarstw)						
2000-2003	22,72	19,87	22,36	10,79	9,65	8,72	5,89
2004-2007	19,09	18,50	22,44	10,83	10,34	10,75	8,05
2008-2011	17,33	16,95	20,32	10,59	11,45	12,08	11,29
	Powierzchnia uprawy w gospodarstwie (ha)						
	0,01-0,5	0,5-1	1-2	2-3	>3		
	Kwiaty w gruncie (% gospodarstw)						
2000-2003	40,64	23,23	19,78	7,03	9,32	X	X
2004-2007	35,26	22,66	20,76	8,45	12,87	X	X
2008-2011	28,92	21,48	22,83	9,77	17,00	X	X
	Powierzchnia uprawy w gospodarstwie (ha)						
	0,01-0,25	0,25-0,5	0,5-0,75	0,75-1	1-1,5	>1,5	
	Kwiaty pod osłonami (% gospodarstw)						
2000-2003	29,93	13,44	12,46	10,77	13,85	19,55	X
2004-2007	26,75	12,26	11,99	9,83	13,50	25,67	X
2008-2011	23,29	12,41	11,60	9,39	12,12	31,19	X

Źródło: opracowanie na podstawie Szubert [2012], Kubaczyk [2013], Land-en tuinbouwcijfers [2005, 2012]

Struktura upraw w poszczególnych działach kwociarstwa

W produkcji materiału wyjściowego roślin cebulowych najważniejszą rolę, ze stałą tendencją rosnącą, odgrywa reprodukcja cebul tulipanów. Przy średniorocznym wzroście powierzchni uprawy o 1,44%, udział tego gatunku w całym areale z reprodukcją cebul wzrósł w badanym okresie z 44,0% do 48,6% (tab.4). Jest to wynik rosnącego zapotrzebowania na cebule zarówno do nasadzeń rabatowych w ogrodach przydomowych i publicznych terenach zieleni, jak i do pędzenia w szklarniach na kwiat cięty. Dzięki postępowi technologicznemu w preparowaniu cebul, kwiaty tulipanów dostępne są na rynku przez cały rok, a ogromna różnorodność odmian pozwala zaspokoić upodobania każdego konsumenta. W Holandii uprawia się około 1500 odmian tulipanów [Woszczyńska 2005], a w obrotach aukcji holenderskich tulipany cięte plasują się na trzecim miejscu [Krzemińska 2013]. Wzrost produkcji cebul ma miejsce także w przypadku hiacyntów, a wywołany został rozpoczęciem ich uprawy na kwiat cięty. Jednak udział hiacyntów w powierzchni reprodukcyjnej jest niski, choć wzrósł z 5,0% do 5,9%. Na drugim miejscu w reprodukcji cebul, z udziałem 20,0%, znajduje się lilia, mająca zastosowanie również na

rabatach i jako kwiat cięty. Areal jej uprawy w ostatnich latach utrzymuje się na podobnym poziomie. Jeśli chodzi o pozostałe gatunki, powierzchnia reprodukcji cebul wykazuje tendencję malejącą, o największej dynamice w przypadku irysa, a następnie krokusa i mieczyka. W ostatnim 4-leciu ich udział w całkowitym areale reprodukcji cebul zmniejszył się odpowiednio do 1,5%, 1,9% i 4,8%. Jest to reakcja na zmiany w popycie. W latach 80. uprawa cebul irysów zajmowała 7% areалу, a mieczyków prawie 11% [Jabłońska 2007].

Tabela 4. Dynamika zmian powierzchni upraw i jej struktura w poszczególnych działach kwaciarstwa

Table 4. Dynamics of the changes in cultivated area and its structure in particular branches of floriculture

Wyszczególnienie	Dynamika zmian		Udział w % (powierzchnia ogółem=100%)		
	ha	%	2000-2003	2004-2007	2008-2011
			Cebule		
Hiacynt	29,17	2,28	4,99	5,38	5,87
Tulipan	156,81	1,44	44,00	45,56	48,64
Narcyz	-7,9	-0,42	8,28	7,69	7,83
Krokus	-23,47	-4,06	2,82	2,57	1,96
Mieczyk	-31,71	-3,05	6,30	5,79	4,80
Lilia	-15,85	-0,42	21,36	20,01	20,05
Irys	-27,59	-7,13	2,70	2,10	1,48
Pozostałe	6,57	0,35	9,55	10,90	9,37
Razem	67,30	0,29	100,00	100,00	100,00
			Szkółki		
Drzewa leśne	55,91	2,17	18,04	17,45	16,42
Drzewa parkowe	141,73	3,64	25,72	25,73	26,48
Drzewa owocowe	31,10	2,42	8,89	8,71	8,24
Krzewy róż	-0,99	-0,19	4,05	3,68	3,06
Krzewy iglaste	73,20	2,62	19,25	18,53	18,39
Krzewy liściaste ¹	178,92	6,84	14,74	17,16	19,81
Byliny	10,31	0,81	9,31	8,74	7,60
Razem	490,2	3,28	100,00	100,00	100,00
			Uprawy pod osłonami		
Kwiaty cięte	-130,67	-3,97	64,94	60,82	56,10
Rośliny doniczkowe w tym ozdobne z:	14,50	1,07	21,95	24,97	28,88
- kwiatów	23,93	2,96	12,02	14,70	18,66
- liści	-9,43	-1,72	9,93	10,27	10,22
Sadzonki	-5,24	-1,37	8,50	9,39	9,16
Pozostałe	3,67	1,71	4,62	4,82	5,85
Razem	-92,80	-2,18	100,00	100,00	100,00

^{1/} Włącznie z pnączami, ale bez krzewów żywoplotowych wliczanych do drzew leśnych

Źródło: opracowanie na podstawie Szubert [2012], Kubaczyk [2013], Land-en tuinbouwcijfers [2005, 2012]

W produkcji szkółkarskiej od lat najważniejszą pozycję stanowią drzewa parkowe i alejowe, co z jednej strony wynika z dużego na nie zapotrzebowania, z drugiej z mniejszej pracochłonności uprawy. Ich produkcja zajmowała w całym badanym okresie około 26% powierzchni szkółek (31,5% bez drzew leśnych), a z roku na rok jej areal wzrastał o 3,64% (tab.4). W wielkościach absolutnych było to o 141,73 ha rocznie. Znacznie większą dynamiką wzrostu charakteryzuje się powierzchnia szkółek krzewów liściastych, bo średnio rocznie o 6,84% w stosunku do średniej, co oznacza wzrost co roku o 178,92 ha. Jej udział w areale szkółkarskim wzrósł z 14,7% do 19,8% i przewyższył w ostatnim okresie udział roślin iglastych wynoszący 18,4%. Powierzchnia uprawy tych ostatnich także wzrasta, ale tylko o 2,62% rocznie. Niewielki natomiast wzrost obserwuje się w produkcji bylin, która w latach 1985-2000 rozwijała się najszybciej (Jabłońska 1999, 2007). Stąd przy średniorocznym wzroście o 0,81%, udział uprawy bylin w powierzchni szkółkarskiej obniżył się z 9,31% do 7,6%.

Bardzo wyraźne zmiany zachodzą w Holandii w strukturze upraw pod osłonami. Najważniejsza z nich to spadek powierzchni z produkcją kwiatów ciętych, dodatkowo z dość znaczną dynamiką jak na kraj, który znany był przez wieloletnia jako lider w jej rozwoju. Powierzchnia ich upraw zmniejszała się w badanym 11-leciu średniorocznie o 3,97% w stosunku do średniej wieloletniej (tab.4). Z roku na rok ubywało 130,67 ha – z 3923 ha do 2560 ha, co spowodowało spadek udziału kwiatów ciętych w powierzchni kwaciarskiej pod osłonami z 64,94% do 56,1%. Jeszcze w latach 80. był to udział na poziomie 80% [Jabłońska 1995]. Produkcja kwiatów ciętych przesuwa się do krajów Afryki, skąd są eksportowane na rynek europejski [Petitjean 2002, Gray 2008, Perry 2011]. W 2010 roku róże z eksportu stanowiły 31,32% obrotów aukcji holenderskich [Leasing 2012]. Spada też w Holandii powierzchnia produkcji sadzonek, która również rozwija się w krajach afrykańskich. Wzrost odnotowuje się natomiast w uprawie roślin doniczkowych, ale jest on niewielki i dotyczy jedynie doniczkowych ozdobnych z kwiatów. Ogółem powierzchnia szklarni z uprawami roślin doniczkowych wzrastała średnio z roku na rok o 1,07%, w tym ozdobnych z kwiatów o 2,96% przy spadku o 1,72% rocznie powierzchni upraw roślin doniczkowych ozdobnych z liści. Przy stałym udziale około 10% w powierzchni szklarni roślin doniczkowych ozdobnych z liści, udział ozdobnych z kwiatów wzrósł z 21,95% do 28,88%. Zmiany te wynikają m.in. z nasycaenia się popytu na te pierwsze w krajach europejskich, przy jednoczesnym rozwoju produkcji doniczkowych w niektórych z nich oraz nieopłacalnym eksporcie na bardziej odległe rynki zbytu, ze względu na zbyt wysokie jednostkowe koszty transportu.

Podsumowanie

W holenderskim kwaciarstwie, przy dalszym, acz niewielkim wzroście całkowitego arealu upraw w latach 2000-2011, miały miejsce istotne zmiany, zachodzące szybciej niż w poprzednich dziesięcioleciach. Najważniejszą zmianą jest rozpoczęty w 2001 roku spadek powierzchni upraw pod osłonami. Ubyło 1222 ha, czyli tyle ile zajmuje obecnie produkcja kwaciarska pod osłonami w Polsce. Był to spadek o 1/5 w ciągu 11 lat. Spadek dotyczył przede wszystkim produkcji kwiatów ciętych i w mniejszym stopniu roślin doniczkowych ozdobnych z liści, rosła natomiast produkcja doniczkowych ozdobnych z kwiatów. Udział tej pierwszej w powierzchni szklarni zmniejszył się z 65% do 56%, a tej ostatniej wzrósł z 22% do 29%. Drugą widoczną zmianą był relatywnie szybki wzrost

powierzchni szkółek, wynikający głównie z rozwoju produkcji krzewów liściastych. Ich udział w powierzchni szkółkarskiej wzrósł z 14,7% do 19,8% i przewyższył areal produkcji iglaków. W dalszym ciągu jednak największy udział mają drzewa parkowe i alejowe (26%). Nieznacznie tylko rosła powierzchnia reprodukcji cebul kwiatowych i dotyczyła głównie tulipanów, które zajmują obecnie prawie 49% całego arealu plantacji roślin cebulowych. Wzrost, choć wolniejszy, odnotowano także w przypadku cebul hiacyntów. Zmianom relacji użytkowania gruntów pomiędzy działami kwaciarstwa oraz pomiędzy grupami roślin w każdym dziale, towarzyszył bardzo szybki spadek liczby gospodarstw prowadzących produkcję roślin ozdobnych. Najwięcej ubyło gospodarstw z produkcją szklarniową (54%), najmniej zaś z produkcją szkółkarską (27%). Przede wszystkim ubywało gospodarstw najmniejszych, co skutkowało szybkim wzrostem średniej powierzchni uprawy w 1 gospodarstwie. Aż o 63% wzrósł średni areal szkółki, o 50% upraw kwiatów w gruncie, o 47% reprodukcji cebul i o 44% upraw pod osłonami. Biorąc pod uwagę prezentowane wyniki badań, przy podkreślonej w literaturze umiejętności Holendrów do szybkiego dostosowywania się do zmieniających się warunków makroekonomicznych, polscy producenci powinni zastanowić się nad dalszym rozwojem upraw roślin ozdobnych pod osłonami, szczególnie kwiatów ciętych. Posiadany areal stopniowo należałoby przeznaczać pod uprawę roślin doniczkowych, głównie ozdobnych z kwiatów. Szanse dalszego rozwoju ma natomiast szkółkarstwo ozdobne. Równocześnie koniecznym jest w Polsce przyspieszenie procesu poprawy struktury obszarowej gospodarstw, który według Jabłońskiej, Olewnickiego i Gunerki [2013] przebiegał do tej pory w Polsce bardzo wolno i w dalszym ciągu w porównaniu z Holandią struktura ta jest bardzo rozdrobniona.

Literatura

- Gray D. H. [2008]: Kenya marches on... *FloraCulture International*, May: 36-37.
- Global flower bulb production. 2012. [Tryb dostępu:] http://www.sunshineflowerbulbs.com/bulb_globalization. [Data odczytu: 10.10.2013].
- Gólos J. [2013]: Produkcja i obrót roślinami ozdobnymi w Holandii. [w:] *Ogrodnictwo ozdobne sektorem gospodarki narodowej*, Katedra Roślin Ozdobnych SGGW, Warszawa:21-24.
- Hall Ch.R., Hodges A.W. [2011]: Economic, environment and well-being benefits of Lifestyle Horticulture. *Chronica Horticulturae* vol.51 no.4, 5-8. [Tryb dostępu:] <http://www.ishs.org/chronicahorticulturae> [Data odczytu: 11.12.2013].
- Haydu J.J., Hall Ch.R., Hodges A.W. 2008. *Lifestyle Horticulture...document to be heard!* *FloracultureInternational*, December:34-37, [Tryb dostępu:] www.floraculture.eu [Data odczytu: 27.12.2013].
- Jabłońska L., [1995]: Określenie perspektyw polskiego kwaciarstwa na podstawie długookresowej analizy porównawczej jego rozwoju w Polsce i Holandii. Fundacja Rozwój SGGW, Warszawa.
- Jabłońska L. [1999]: Stan obecny i perspektywy polskiego szkółkarstwa. [w:] *Postęp w rozmnażaniu roślin ozdobnych*, AR Kraków, Mat. konf.: 9-17.
- Jabłońska L. [2000]: Rynek materiału wyjściowego cebulowych roślin ozdobnych w Polsce. *Biuletyn Stowarzyszenia Producentów Roślin Cebulowych*, Skierniewice, 11: 5-14.
- Jabłońska L. [2007]: Ekonomiczne aspekty rozwoju sektora kwaciarskiego w Polsce. Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- Jabłońska L., Bońkowska A., Olewnicki D., Stefanowska A. [2013]: Handel zagraniczny Unii Europejskiej roślinami ozdobnymi. *Zeszyty Naukowe SGGW – Problemy Rolnictwa Światowego* t.13(XXVIII) z.1: 37-48.
- Jabłońska L., Olewnicki D. [2011]: Zmiany w powierzchni upraw ogrodniczych pod osłonami w Polsce w pierwszej dekadzie XXI w. *Zeszyty Naukowe SGGW - Problemy Rolnictwa Światowego*, t. 11(XXVI), z.4:89-97.

- Jabłońska L., Olewnicki D., Gunerka L. [2013]: Przemiany strukturalne w polskim ogrodnictwie w latach 2002-2010. Roczniki Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich t.100 z.3:62-72.
- Krzemińska A. [2013]: Pędzenie ozdobnych roślin cebulowych na kwiat cięty.[w:] Ogródnictwo ozdobne sektorem gospodarki narodowej. Katedra roślin Ozdobnych SGGW, Warszawa: 53-58.
- Krusze N. [1970a]: Kierunki i cechy charakterystyczne rozwoju gospodarki ogrodniczej w Holandii w okresie 1950-1965. Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych z.97:63-122.
- Krusze N. [1970 b]: Przemiany ilościowe i wartościowe w gospodarce szklarniowej w Holandii w okresie 1950-1965.. Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych z.97:123-155.
- Kubaczyk A. [2013]: Zmiany w produkcji sektora kwaciarskiego w Holandii w latach 2000-2011. Praca magisterska, SGGW, Warszawa.
- Land-en tuinbouwcijfers [2005, 2012]: Central Bureau voor de Statistic. Holland.
- Lesing K. [2012]: Charakterystyka zmian na światowym rynku róż ciętych. Praca magisterska. SGGW, Warszawa.
- Marosz A. [2004]: Analiza szkółkarstwa ozdobnego w Polsce na tle wybranych krajów Unii Europejskiej. Praca doktorska, Instytut Sadownictwa i Kwiaciarstwa w Skierniewicach.
- Mynett K. [1994]: Tulipanowy jubileusz. Historia tulipanów w świecie i w Polsce. Kwiaty 2:15.
- Nowak J. [2005]: Wpływ roślin ozdobnych na zdrowie człowieka. Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych 504, 33-42.
- Petitjean M.F. [2002]: Booming floriculture in Africa. FloraCulture International, June: 16-21.
- Perry B.D. [2011] The structure and dynamics of cut flower export markets from Kenya and Ethiopia, with particular reference to trade with Norway. [Tryb dostępu:] www.nupi.no/content/download/269614/946319 [Data odczytu: 5.12.2012].
- Rikken M. [2011]: The global competitiveness of Kenyan flower industry. [w:] The Fifth Video Conference on the Global Competitiveness of the Flower Industry in Eastern Africa. Kenya Flower Council: 5-7. [Tryb dostępu:] www.euacpcommodities.eu/files/ [Data odczytu:12.02.2013].
- Stigsdotter U.A. [2005]: A garden at your workplace may reduce stress. Design& Health. In International Academy for Design and Health: 147-157. [Tryb dostępu:] <http://www.bordbia.ie/aboutgardening/GardeningArticles/ScientificArticles/> [Data odczytu:16.12.2013].
- Szubert M. [2012]: Zmiany w produkcji ogrodniczej w gruncie w Holandii w latach 2000-2010. Praca magisterska. SGGW. Warszawa.
- Van Uffelen R.L.M., de Groot N.S.P. [2005]: Floriculture Word Wide: production, trade and consumption patterns show market opportunities and challenges. Wageningen University, Agriculture Economics Institute. [Tryb dostępu:] <http://econpapers.repec.org/paper/agsaerips/29148.htm> [Data odczytu: 24.05.2013].
- Wasilewska E. [2011]: Statystyka opisowa od podstaw. Wydawnictwo SGGW.
- Woszczyńska J. [2005]: Analiza rynku tulipanów ciętych w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem cen w latach 1998-2004. Praca magisterska, SGGW, Warszawa.
- Wróblewska W. [2007]: Rynek materiału wyjściowego ozdobnych roślin cebulowych w Polsce i Holandii. Praca doktorska. Akademia Rolnicza Lublin.
- Wróblewska W. [2010]: Zmiany w unijnym handlu zagranicznym roślinami ozdobnymi wynikające z akcesji nowych członków. Zeszyty Naukowe SGGW – Problemy Rolnictwa Światowego t.10 (25):116-124.